

Anotace rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva

Rozsudek ze dne 6. července 2021 ve věci č. 66180/09 – *Gruba a ostatní proti Rusku*

Senát třetí sekce Soudu jednomyslně rozhodl, že rozdílné zacházení se stěžovateli, policisty, kterým na rozdíl od žen zastávajících stejné pozice v policejním sboru nebylo umožněno nastoupit na rodičovskou dovolenou a pečovat o děti, postrádalo rozumné a objektivní odůvodnění. Došlo tak k diskriminaci na základě pohlaví v rozporu s článkem 14 ve spojení s článkem 8 Úmluvy. V případě čtvrtého stěžovatele došlo navíc k porušení zásady rovnosti zbraní zaručené článkem 6 odst. 1 Úmluvy v důsledku bezdůvodné intervence státního zástupce ve prospěch protistrany v občanském soudním řízení.

I. Skutkové okolnosti

Stěžovateli byli čtyři příslušníci policie, kteří chtěli nastoupit na rodičovskou dovolenou. První stěžovatel se tak rozhodl z finančních důvodů, jelikož jeho manželka vydělávala více. Druhý stěžovatel žádný zvláštní důvod v žádosti neuvedl. Třetí a čtvrtý stěžovatel učinili toto rozhodnutí kvůli zdravotnímu stavu manželek. Ve všech případech byly žádosti zamítnuty s poukazem na to, že právní řád umožňuje mužským příslušníkům policejního sboru čerpat rodičovskou dovolenou výhradně v případech, kdy prokážou, že matka dítěte nemůže sama o dítě plně pečovat. Druhý, třetí a čtvrtý stěžovatel údajně nepředložili dostatečné důkazy prokazující tuto nezpůsobilost, a to navzdory tomu, že třetí a čtvrtý stěžovatel poukazovali na lékařská doporučení, aby jejich ženy nezvedaly těžké předměty. Se všemi stěžovateli byl nakonec ukončen služební poměr; v případě prvního, třetího a čtvrtého stěžovatele k tomu došlo poté, co nenastoupili do práce a zůstali doma s dětmi, ačkoli jim čerpání rodičovské dovolené nebylo povoleno. Druhý stěžovatel byl shledán zdravotně nezpůsobilým k výkonu další služby u policie. Všichni stěžovatelé se neúspěšně domáhali ochrany před vnitrostátními soudy.

II. Odůvodnění rozhodnutí Soudu

A. K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 14 ÚMLUVY VE SPOJENÍ S ČLÁNKEM 8

Stěžovatelé namítali, že nepovolení čerpání rodičovské dovolené vedlo k diskriminaci na základě pohlaví zakázané článkem 14 ve spojení s článkem 8 Úmluvy.

Soud odkázal na obecné zásady formulované ve věci *Konstantin Markin proti Rusku* (č. 30078/06, rozsudek velkého senátu ze dne 22. března 2012, § 124–127). V té Soud shledal, že je článek 14 ve spojení s článkem 8 použitelný na rozdílné zacházení mezi muži a ženami v přístupu k rodičovské dovolené. Pokud se stát rozhodl rodičovskou dovolenou poskytovat, musí tak činit způsobem slučitelným s článkem 14 Úmluvy (tamtéž, § 130). Co se týče nároku na čerpání rodičovské dovolené a rodičovského příspěvku, muži jsou dle Soudu ve srovnatelném postavení s ženami. Na rozdíl od mateřské dovolené, jejímž účelem je zotavení ženy po porodu a kojení dítěte, je smyslem rodičovské dovolené a příspěvku umožnit rodiči, který zůstane doma, osobní péči o dítě. Pokud jde o roli pečovatele o dítě v období rodičovské dovolené, jsou muži a ženy ve srovnatelné situaci. V citované věci se jednalo o servisního pracovníka armády, který podle právní úpravy neměl vůbec nárok na rodičovskou dovolenou, ačkoli ženy na obdobných pozicích ji čerpat směly. Situace stěžovatelů v projednávané věci je odlišná v tom, že jim právní úprava takový nárok přiznávala, avšak podmiňovala ho tím, že by se jejich děti jinak ocitly bez jakékoliv péče. Zatímco tedy policisté mohli podmíněně čerpat tříletou rodičovskou dovolenou, policistky na ni měly bezpodmínečný nárok. Takové odlišné zacházení, nemá-li představovat porušení Úmluvy, musí být založeno na objektivních a rozumných důvodech.

Soud zdůraznil, že genderové stereotypy, jako je vnímání, že ženy mají být hlavními pečovatelkami o děti, zatímco muži živiteli rodiny, nemohou sloužit jako objektivní a rozumné zdůvodnění rozdílného zacházení v přístupu k rodičovské dovolené. Tento závěr platí nejen pro armádu, ale i pro policejní sbor. Vláda argumentovala, že stěžovatelé dobrovolně vstoupili do služebního poměru, čímž implicitně přijali omezení svých práv. Podle Soudu se však nelze platně vzdát práva nebýt diskriminován na základě pohlaví, neboť by to bylo v rozporu s důležitým veřejným zájmem. Vláda dále namítala, že by rovný přístup k rodičovské dovolené vedl k závažnému snížení počtu aktivních policistů a v konečném důsledku k ohrožení veřejného pořádku a bezpečnosti. Soud sice uznal, že udržení provozuschopnosti policejního sboru je legitimním cílem, který může odůvodnit určitá omezení práv policistů, nikoli však diskriminaci na základě pohlaví. Vnitrostátní soudy dále poukazyvaly na Úmluvu Mezinárodní organizace práce č. 111 o diskriminaci (zaměstnání a povolání). Podle té se nepovažuje za diskriminaci rozlišování, vylučování nebo upřednostňování, které je založeno na kvalifikaci pro výkon určitého zaměstnání. Soud nebyl přesvědčen, že by vyloučení z oprávnění čerpat rodičovskou dovolenou bylo kvalifikací pro řádný výkon policejní služby, když ženy policistky byly bezpodmínečně oprávněny k čerpání takové dovolené. Omezení práv policejního personálu bylo spojeno výhradně s pohlavím, nikoliv pracovním zařazením, dostupností náhrady nebo jinou podmínkou v zájmu zajištění provozní účinnosti policie.

Soud se dále zabýval situací třetího a čtvrtého stěžovatele, jejichž žádosti byly zamítnuty navzdory tomu, že jejich manželky nebyly ze zdravotních důvodů schopny plné péče o děti. Jejich případy svědčí o tom, že výjimka z obecného zákazu byla v praxi vykládána značně restriktivně. Vnitrostátní orgány přitom nevysvětlily, jak by dočasný odchod stěžovatelů na rodičovskou dovolenou podkopával provozní potřeby a akceschopnost policie. Pokud jde o druhého stěžovatele, vláda tvrdila, že podal žádost o rodičovskou dovolenou, aby se vyhnul propuštění ze sboru. Soud však upozornil, že tato argumentace byla uplatněna až v řízení před ním, kdežto vnitrostátní soudy ji ve svých rozhodnutích nezmínily. Soudu přitom nepřisluší, aby se danou námitkou zabíral, jelikož není jeho úlohou nahrazovat závěry vnitrostátních orgánů ohledně skutkových okolností.

Soud tak dospěl k závěru, že všichni stěžovatelé byli na základě pohlaví diskriminováni v přístupu k rodičovské dovolené, čímž došlo k porušení článku 14 ve spojení s článkem 8 Úmluvy.

B. K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČL. 6 ODS. 1 ÚMLUVY

Čtvrtý stěžovatel dále tvrdil, že došlo k porušení zásady rovnosti zbraní vyplývající z čl. 6 odst. 1 Úmluvy, když na podporu protistrany vstoupil do řízení jako vedlejší účastník státní zástupce.

Soud již dříve konstatoval, že podpora státního zástupce jedné ze stran občanského soudního řízení může být za určitých okolností důvodná, například v zájmu ochrany zranitelných osob, u nichž se předpokládá, že se nemohou samy bránit, nebo v případech, kdy je v řízení třeba chránit státní majetek nebo zájmy. Pokud však neexistuje žádný zvláštní důvod, který by ospravedlnil účast státního zástupce v občanskoprávním řízení, může jeho účast ve prospěch některého z účastníků porušovat zásadu procesní rovnosti zbraní (*Menchinskaya proti Rusku*, č. 42454/02, rozsudek ze dne 15. ledna 2009, § 30–40). V projednávané věci byl protistranou stěžovatelů státní úřad, který byl v řízení řádně právně zastoupen. Přistoupení státního zástupce do řízení nebylo odůvodněno ochranou zranitelných osob nebo zájmů státu. Soud odmítl spekulovat o tom, jaký vliv na výsledek řízení mohla mít intervence státního zástupce. Bez takových důvodů však jeho aktivní zapojení ve prospěch žalovaného úřadu představovalo porušení zásady rovnosti zbraní. K porušení čl. 6. odst. 1 Úmluvy v případě čtvrtého stěžovatele tedy došlo.